محمدصادق شایسته | امسال بدون هیچ کشمکش خاصی سردار منتظرالمهدی، سخنگوی نیروی انتظامی ۳هفته پیش از شروع ماه رمضان اعلام کرد سینماها می‌توانند طرح از افطار تا سحر را اجرا کنند. طرحی که براساس آن مخاطبان می‌توانند در طول ماه رمضان به جز لیالی قدر پس از افطار تا سحر به سالن‌های سینما بروند و فیلم ببینند. شورای صنفی نمایش هم تخفیفات ویژه برای مخاطبان و آن دسته از فیلم‌هایی که در این ماه اکران شوند، وضع کرد. تا این جا همه چیز خوب و خوش و خرم بوده اما برای این خوش و خرم بودن امروز از ۶سال پیش تا الان خون دل‌ها خورده شده. همین چند سال پیش بود که آمدن ماه رمضان به معنی رکود سینماها بود. مردم در طول روز که روزه می‌گرفتند و کسی کاری به کار سینما نداشت، بعد افطار هم تا دست می‌جنباندی و از دست سریال‌های -آن روزها- با کیفیت تلویزیون خلاص می‌شدی آخرین سانس سینماها هم به پایان رسیده بود، هیچ تهیه کننده عاقلی حاضر به اکران فیلمش در این ماه نبود و چشم امید همه اکران عید فطر بود اما ۶سال پیش طرح «افطار تا سحر» که آن روزها طرح «اذان تا اذان» نامگذاری شده بود با هدف جذب مخاطب بیشتر در فصل کم‌رونق رمضان آغاز به کار کرد. طرحی که برمبنای آن به سینماداران اجازه داده می‌شد از زمان افطار تا سحر سینماها را باز نگه دارند و سانس‌های ویژه‌ای را برای حضور مردم در سینماها تا پاسی از نیمه‌شب در نظر بگیرند. البته این طرح هم مثل ده‌ها طرحی که برای سینما پیشنهاد شده بود تا مردم در این سال‌ها گریزان از سالن‌های سینما را هر چه بیشتر به سینماها بکشاند، اما و اگر و مخالفت‌های ریز و درشت مواجه شد، با این حال اجرای این طرح به هفتمین سال خودش رسیده است. در این گزارش نگاهی انداخته‌ایم به روند طی شده این طرح در ۶سال گذشته.

۸۸

مخالفت پشت مخالفت، نکوهش پشت نکوهش

سال ۱۳۸۸ بود که ناگهان وزارت ارشاد تصمیم به اجرای طرحی گرفت که طی آن سینماها بعد از افطار تا نزدیکی سحر فعالیت داشته باشند و مخاطبانی که علاقه دارند بعد از افطار به شکل فردی یا خانوادگی به تماشای فیلم‌های سینمایی بنشینند این فرصت را داشته باشند تا از فیلم‌های اکران شده در این ماه استفاده کنند. اتفاق خوبی که می‌توانست سبب شود حداقل از این طریق مردم با سالن‌های سینما آشتی کنند. این طرح که از سوی تعدادی از اعضای شورای صنفی نمایش، انجمن سینماداران و پخش کننده‌ها پیشنهاد شده بود با کمی تغییر از جمله نیم‌بها کردن بلیت سانس‌های ویژه ماه رمضان از ابتدای رمضان ۸۸ به صورت آزمایشی در چهار پردیس جوان، آزادی، رنگ‌ی و ملت و سینما ماندانا آغاز شد. برخلاف تصور همه که فکر می‌کردند این طرح نمی‌تواند مردم را به سینماها بکشاند، استقبال مردم از آن بسیار بیشتر از حد تصور بود. البته این طرح نزدیک بود همان ابتدا پرونده‌اش بسته شود. پس از گذشت چند روز از آغاز طرح ناگهان اداره اماکن نارضایتی خود را از اجرای این طرح اعلام کرد و تصمیم گرفت در حالی که مردم پای ثابت سینماها در ایام ماه رمضان شده بودند، اجازه باز بودن سینماها پس از نیمه شب را ندهد. البته همان زمان خبلی‌ها دلیل مخالفت ناگهانی نیروی انتظامی را صحبت‌های برخی چهره‌های مذهبی در خصوص نکوهش این طرح عنوان کردند، صحبت‌هایی که صریح‌ترینش برمی‌گشت به اظهارنظر یکی از مداحان قدیمی و شناخته شده که گفته بود: «واقعا نمی‌دانم در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی چه خبر است و به نظرم می‌رسد در این وزارتخانه فقط به هنر توجه می‌شود و هیچ توجه و نگاهی به مقوله ارشاد نمی‌شود. زمانی که در جریان باز بودن سینماهای تهران تا اذان صبح قرار گرفتم، خندهام گرفت.» برخی هم علت اصلی این مخالفت ناگهانی را اتفاقات بعد از انتخابات ۸۸ می‌دانستند و معتقد بودند با توجه به مشکلات یکی دو ماه قبل که در زمان ماه رمضان هم ادامه‌دار بود تأمین امنیت در آن ساعت از شب برای نیروی انتظامی با توجه به حاشیه‌های متعدد بعد از انتخابات مشکل خواهد بود و این نهاد ترجیح می‌دهد سری را که درد نمی‌کند دستمال نبندد! در حالی که سینماها در اولین جمعه پس از ماه رمضان به فروشی ۷۷میلیون تومانی دست پیدا کرده بودند و این فروش در نوع خود برای چنین فصلی از سال بی‌نظیر بود، حاشیه‌های ایجادشده می‌رفت که کار دست طرح نوپای «اذان تا اذان» بدهد اما به هر شکل در تعامل سازنده مدیران وقت خانه سینما با مسئولان نیروی انتظامی مشکل حل شد و این طرح تا انتهای ماه رمضان ۸۸ اجرا شد.

۸۹

وقتی توسل به نوستالژی هم شکست خورد

در حالی که تصور می‌شد با توجه به موفقیت طرح «اذان تا اذان» در سال ۸۸ این طرح در سال ۸۹ هم به راحتی و بدون مشکل اجرا شود اما باز هم یکسری اعتراضات در خصوص این طرح از سوی چهره‌های مختلف برا‌ر شد. چهره‌هایی که عمده‌نظرشان این بود که در ماه رمضان وقتی تلویزیون هم سریال‌های متعدد پخش می‌کند و سینماها هم تا صبح باز هستند دیگر وقتی نمی‌ماند که مردم به عبادت‌هایشان برسند. از طرفی برخی از پخش کننده‌ها هم حاضر نبودند که فیلم‌هایشان در این طرح به اکران عمومی درآید و معتقد بودند که اکران فیلم جدید در زمان با توجه به میزان مخاطبی که دارد و بلیت‌های نیم‌بهایی که برای آن در نظر گرفته شده یک نوع فیلم‌سوزی است. در این بین ناگهان خبر دیگری رسید مبنی بر این که حوزه هنری هم سینماهای خود را از طرح اکران «اذان تا اذان» خارج کرده است. به این ترتیب شوک بزرگی به این طرح وارد شد اما این شوک بزرگ باعث نشد که طرح به‌طور کامل منتفی شود. خبر ناخوشایند مشارکت نکردن سینماهای حوزه در این طرح با خبر خوشایند اکران فیلم‌های برتر دهه ۶۰ و ۷۰ سینمای ایران همراه شد. طرحی که در آن پیشنهاد شده بود تعدادی از فیلم‌های برتر دهه ۶۰ و ۷۰ که بسیاری از مخاطبان جوان امروزی فرصت دیدنشدن آن فیلم‌ها را روی پرده سینماها نداشتند بتوانند در ایام ماه رمضان به دیدن آن فیلم‌ها بنشینند و به نوعی تجدید خاطره‌ای با آثار ارزشمند سینمای ایران در سال‌های پس از انقلاب شود. همان کاری که امروز در قالب گروه سینمایی هنر و تجربه با اکران فیلم‌هایی چون «گلو»، «بلشو غریبه کوچک» و مستندهای برتر قدیمی در حال اجراست. اما این طرح هم به راحتی به مرحله اجرا نرسید و در نهایت هم به‌طور تمام و کمال اجرا نشد. پیگیری‌ها برای اکران فیلم‌های قدیمی در طرح اذان تا اذان از مدتی قبل آغاز شده بود و به دلیل مخالفت رئیس اداره کل نظارت و ارزشیابی با تصویب آن تا روز شروع به کار این طرح طول کشید. سجادپور که آن روزها رئیس اداره کل نظارت و ارزشیابی معاونت سینمایی ارشاد بود در آستانه ماه رمضان و در حالی که تقریبا همه از اجرای این طرح ناامید شده بودند ناگهان اعلام کرد طرح نمایش فیلم‌های خاطره‌انگیز اجرا می‌شود. قرار بود با توجه به هماهنگی‌های صورت گرفته با اداره کل نظارت و ارزشیابی «فیلم سینمایی «مامر» و «دلشدگان» به کارگردانی زنده‌یاد علی حاتمی، «ناخدا خورشید» به کارگردانی ناصر تقوایی، «اجاره نشین‌ها»، «بانو» و «هامون» به کارگردانی داریوش مهرجویی و «یک بار برای همیشه» ساخته سیروس الوند، به‌صورت تک سانس در پردیس‌های سینمایی اکران شوند اما این اتفاق به شکل کاملی رخ نداد. هر چند استقبال مردم از آن تعداد فیلم‌هایی که از این لیست اکران شد بیش از حد تصور بود اما باز هم سینماداران معتقد بودند به جای این که دوباره فیلم‌های قدیمی بر پرده سینماها ظاهر شوند می‌توان فیلم‌های به‌روزتر و بهتری را اکران کرد. با این حال طرح اذان تا اذان در دومین سال اجرایش هم به گونه‌ای اجرا شد که بسیاری را راضی نگه داشت. مهم‌ترین نکته‌ای که در این طرح وجود داشت این بود که با این که قرار شده بود صدا و سیما از ابتدا در حمایت از این طرح فرهنگی تبلیغاتی را انجام دهد تا روز دهم اجرای طرح در سال ۸۹ خبری از تبلیغات تلویزیونی نبود اما باز هم سینماداران معتقد بودند به جای این که دوباره فیلم‌های قدیمی که مورد اعتراض سینماداران بود بحث نیهبها کردن بلیت بود که این مشکل هم با شناور کردن نیهبها شدن بلیت‌ها در سینماهای مختلف و دادن یکسری اختیارات از جمله مشخص کردن تعداد سانس‌های ویژه با توجه به منطقه جغرافیایی و استقبال مخاطبان توسط خود سینماداران باعث شد طرح در سال ۸۹ هم تمام و کمال اجرا شود. در این سال «چهل سالگی» به کارگردانی علیرضا زیبسیان، «پسر آدم دختر حوا» ساخته رامبد جوان، «افراطی‌ها» به کارگردانی جهانگیر جهانگیری، «مقلد شیطان» ساخته افشین صادقی و «تاسیاس» به کارگردانی حسن هدایت فیلم‌هایی بودند که در ماه رمضان اکران خود را در سینماها ادامه دادند.

پس از ۶سال حاشیه و مسأله به نظر می‌رسد طرح «از افطار تا سحر» در سینماها به ثبات رسیده

رونق دوباره سینماها در رمضان

۹۰

واکران کم تماشاگرترین فیلم تاریخ سینمای ایران

اما در سال ۹۰ هم باز اوضاع و احوال اکران فیلم‌ها در ماه رمضان کماکان السابق مخالف داشت و هم موافق. انگار هر سال که سینمای ایران به اجرای این طرح می‌رسید، مخالفت‌ها هم به روال هر سال آغاز می‌شد. سال ۹۰ قرار بود اتفاقات خیلی خوبی رخ دهد اما درنهایت همه چیز در حد وعده و وعید باقی ماند. چند روز قبل از شروع رمضان ۹۰ علیرضا سجادپور که هنوز هم رئیس اداره نظارت و ارزشیابی بود بالاخره تصمیم گرفت پیشنهادی را که سینماداران در دوسال گذشته مبنی بر اکران فیلم جدید در این ماه داده بودند به مرحله اجرا برساند. به این ترتیب بود که چند روز قبل از آغاز ماه رمضان اعلام کرد چهار فیلم جدید «یوسف پیامبر(ص)» به کارگردانی فرج‌الله سلحشور، «هنگ اول» به کارگردانی ابراهیم فروزش، «همان بهروز منوزه» به کارگردانی عباس مرادیان و «سفر سرخ» به کارگردانی حمید فرخ‌نژاد در قالب این طرح اکران می‌شوند. به این صورت که سینماها بعد از پخش سانس‌های موظفی خود می‌توانند این فیلم‌ها را در دوسانس ویژه‌ای که تاسحر برایشان در نظر گرفته شده اکران کنند اما درنهایت تنها فیلم «یوسف پیامبر(ص)» بود که اکران شد و طی اکرانش با فروش یک میلیون تومانی و جذب تنها ۳۵۰ مخاطب به یکی از عجیب‌ترین اکران‌های تاریخ سینمای ایران بدل شد. در این بین اما ادامه فروش «ورود آقایان ممنوع» در ماه رمضان که بعضی‌ها را حتی دوباره و سه‌باره روانه سینماها کرد در کنار اکران فیلم‌هایی چون «اینجا بدون من»، «سوت پایان»، «آقا یوسف» و «شبانه‌روز» باعث شد هم از نظر کیفی و هم از نظر کمی فروش فیلم‌ها در ماه رمضان نسبت به دوسال قبل خود وضع بهتری پیدا کنند.

۹۱

بحران پشت بحران، از نوروز تا رمضان

سال ۹۱ اما از آن سال‌هایی بود که به قول معروف همه چیز به همه چیز ربط داشت حتی ماه رمضان به نوروز. بعد از بحرانی که در پی اکران نوروزی دو فیلم «گشت ارشاد» و «خصوصی» سینما را تحت تأثیر منفی خود قرار داد و حوزه هنری لیستی را اعلام کرد که در آن مشخص شده بود که قرار نیست برخی فیلم‌ها در سینماهای تحت مدیریت این حوزه به نمایش درآید تقریبا دعوای بین حوزه هنری و سازمان سینمایی وقت رنگ‌وبویی جدی به خود گرفت. در این دعواها هر اتفاقی می‌توانست محلی برای آتش‌افروختن جدید و ایجاد حاشیه تازه قرار بگیرد که خب اکران ماه رمضان با توجه به شرایط سه‌سال گذشته‌اش بالقوه می‌توانست محل مناسبی برای ادامه منازعات ارشاد و حوزه هنری باشد و همین گونه هم شد. چند روز مانده به آغاز ماه رمضان و بالطبع آغاز طرح سانس‌های ویژه ماه رمضان در سینماها ناگهان محسن مومنی شریف، رئیس حوزه هنری اعلام کرد در طرح ویژه ماه رمضان سینماها شرکت نخواهد کرد. حوزه هنری با این که تمایلی به اجرای طرح ویژه ماه رمضان نداشت اما به شدت به دنبال اکران کردن یک فیلم پرفروش و مهم در این ماه بود که البته نتوانست حمید مدرسی تهیه‌کننده «کلاه‌قرمزی و بچه‌ننه» را به اکران فیلمش در سینماها راضی کند. در حالی که شورای صنفی نمایش اعلام کرده بود که فیلمی مانند «تتو من» آماده اکران در ماه رمضان است و با «کلاه‌قرمزی و بچه‌ننه» هم مذاکره‌شده است، اما صاحبان هر دو فیلم ترجیح دادند اکران فیلم‌شان را به عید فطر موکول کنند و در این شرایط سینماداران ماندند و فیلم‌هایی که یا نمی‌فروشند یا دیگر فروش خود را کرده‌اند. درنهایت فیلم‌های «خوابم میاد» آن هم در روزهای پایانی اکرانش، «آزمایشگاه»، «بدون اجازه»، «کیمیا و خاک»، «شور شیرین» و «راه بهشت» را در ماه رمضان روی پرده سینماها دیدند. فیلم‌هایی که سانس ویژه و بلیت نیم‌بهاهم نتوانست بر تعداد مخاطبین‌شان اضافه کند.

۹۳

فرش قرمز عطاران معادلات را به هم ریخت

سال گذشته هم به‌رغم تجربه‌های ناموفق یکی دو سال اخیر باز هم طرح اکران ویژه ماه رمضان در سالن‌های سینمایی کشور برگزار شد با این تفاوت که یک فیلم مهم هم‌زمان با شروع ماه رمضان در سینماها روی پرده رفت: «رد کارپت» به کارگردانی رضا عطاران. با توجه به این که عطاران چند سالی است برگ برنده هر فیلمی محسوب می‌شود، می‌شد پیش‌بینی کرد «رد کارپت» حتی در ماه رمضان هم فروش خوبی داشته باشد که همین گونه هم شد. فیلم در مجموع ۲میلیارد و ۹۰۰میلیون تومان فروخت تا هم یکی از پنج فیلم پرفروش سال شود و هم به تهیه کننده‌ها و سینماداران اثبات کند اگر فیلم مخاطب‌پسندی در این ماه روانه اکران شود حتما می‌فروشد اما مهم‌ترین امکانی که در ماه رمضان سال ۹۳ در اختیار سینماداران قرار گرفت، اکران فیلم‌هایی غیر از فیلم‌هایی که سینماداران موظف به اکران آن هستند در سانس‌های ویژه بود. غلامرضا فرجی، سخنگوی شورای صنفی نمایش اعلام کرد برای تنوع آثار اکران شده سینماها در روزهای ماه مبارک رمضان قرار شده که پس از خاتمه سانس موظف، سینماها فیلم دیگری را اکران کنند. البته در این طرح فقط فیلم‌هایی اجازه اکران داشتند که پروانه نمایش داشته باشند و ترجیح هم با فیلم‌های سال ۹۳ است. این همان طرحی بود که دوسال قبل تیم قبلی شورای صنفی نمایش به دنبال اجرا کردنش بود ولی توفیقی در اجرای آن پیدا نکرد اما در اجرای این طرح در سال ۹۳ هم توفیق چندانی نداشت. سال گذشته به جز «رد کارپت» فیلم‌های دیگری هم در ماه رمضان اکران شدند: «تحریش تا تمام»، «برف»، «دربست آزادی»، «رهاتر از دریا» و «اینجا شهری دیگر است» که هیچ کدام حتی به مرز ۱۰۰میلیون تومان فروش هم نرسیدند.

۹۴

برای نخستین بار همه چیز بی‌دردسر است

اما امسال با همه سال‌های گذشته متفاوت است. از یک طرف همه چیز بدون حاشیه جلو رفته و به نظر می‌رسد قرار نیست شاهد جروبحث‌های صنفی بین شورای صنفی نمایش و سینماداران‌ها و اختلاف‌نظرهای دولت با نیروی انتظامی باشیم و از طرف دیگر ترس تهیه‌کننده‌ها از اکران فیلم‌شان در ماه رمضان ریخته و امسال برای اولین بار قرار است سه فیلم مهم از ابتدای ماه رمضان اکران خود را آغاز کنند. به این ترتیب همه دست‌به‌دست هم داده‌اند که سینماها در ماه رمضان رونق خوبی داشته باشد. اکران دو فیلم «گینس» به کارگردانی محسن تنابنده و بابازی خودش و رضا عطاران و «عصر یخبندان» به کارگردانی مصطفی کیایی و با حضور بهرام رادان، مهتاب کرامتی، فرهاد اصلانی و سحر دولتشاهی قطعی شده و احتمالا با توجه به تسهیلات درنظر گرفته‌شده فیلم عاشقانه «دوران عاشقی» به کارگردانی علیرضا رئیسیان و بابازی شهاب حسینی و لیلا حاتمی هم به جمع دوفیلم بالا اضافه خواهد شد. اگر این ترکیب فیلم با موضوعاتی که دارند در ماه رمضان بر پرده سینماها باشند، آن‌وقت یکی از معدود دفعاتی خواهد بود که سبد اکران سینماهای ایران در متنوع‌ترین شکل خودش قرار خواهد داشت. ضمن این که احتمالا با آغاز ماه رمضان اکران محدود فیلم‌های «قصه‌ها»، «در دنیای توساعت چند است؟» و «نهنگ عنبر» هم ادامه خواهد داشت. تخفیفات هزار تومانی و ۲هزار تومانی بلیت در پردیس‌ها و سینماهای درجه دو هم از آن تسهیلات ویژه‌ای است که برای اکران ماه رمضان ۹۴ درنظر گرفته شده است. سال ۹۴ بی‌حرف پیش منظم‌ترین اکران ماه رمضان را خواهد داشت، اگر همه این اتفاقات دست‌به‌دست هم دهد و مخاطب سینمای ایران را در ماه رمضان تحویل بگیرد. آن وقت است که می‌توان امیدوار بود تهیه‌کنندگان و فیلمسازان از سال آینده برای اکران فیلم‌شان در یکی از ماه‌های سابقا مرده سینمای ایران سرود بدست بکنند.

۹۲

انتخابات و آبرداری اصغر فرهادی

از همان ابتدای سال ۹۲ می‌شد حدس زد که بعد از اکران نوروز تا مردادماه و اکران عید فطر عملا هیچ اتفاق مهمی در اکران سینماها رخ نخواهد داد. دلیل عمده‌اش هم چیزی غیر از سینما بود. انتخابات ریاست‌جمهوری در سال ۹۲ اتفاق بسیار مهمی نه‌تنها برای آحاد مردم بلکه برای سینماگران به شکل اخص بود. به همین دلیل هم تقریبا همه در زمان قبل و بعد از انتخابات برای اکران فیلم‌هایشان دست به ریسک نزدند تا تقریبا دوماه‌ونیم سینمای ایران خالی از فیلم خوب شود. یک ماه از این دوماه‌ونیم هم در ماه رمضان بود. هر چند قبل از شروع ماه رمضان سخنگوی شورای صنفی نمایش از تمهیدات ویژه‌ای برای اکران فیلم‌های خوب در این ماه خبر داده بود اما تقریبا دیگر همه می‌دانستند که فیلم‌های مهم در این ماه اکران نخواهد شد و هر چقدر هم که طرح‌های جذابی از جمله سانس‌های ویژه و بلیت نیم‌بها ارایه شود اما زور شورای صنفی نمایش به پخش کننده‌ها نمی‌رسد. در پایان ماه رمضان هم صحت این ادعا ثابت شد چرا که با وجود همه برنامه‌ریزی‌های انجام شده تنها فیلم مهم و پرفروش ماه رمضان ۹۲ «گذشته» اصغر فرهادی بود که آن فیلم هم سه هفته ابتدایی اکرانش قبل از آغاز ماه رمضان بود. دیگر فیلم‌های اکران‌شده در این ماه «خودزنی» احمد کاوری، «زبان مادری» قربان محمدپور، «بی‌تابی بیتا» مهرداد فرید، «یک مرد یک شهر» حسن هدایت، «گلوگاه» محمدابراهیم معیری و «گهواره‌ای برای مادر» پناهبر خدارضایی بودند که هیچ کدام از آنها حتی در بین ۲۰فیلم پرفروش سال ۹۲ هم قرار نداشتند و تنها فیلمی که در آستانه ماه رمضان اکران شد «گهواره‌ای برای مادر» بود. البته شورای صنفی نمایش در این سال قانونی را تصویب کرد که برمبنای آن برای نخستین‌بار به سینماها اجازه داده شد که اگر موفق به جذب فیلم دلخواهی برای اکران نشدند، می‌توانند از فیلم‌های پرفروش و محبوب گذشته که منع قانونی نداشته باشند برای نمایش در ماه رمضان و در طرح اذان تا اذان استفاده کنند. دلیل تصویب این قانون هم گرم‌تر کردن رونق سینماها در ماه رمضان عنوان شده بود اما حتی این اختیار هم نتوانست ماه رمضان را تبدیل به ماهی پررونق برای سینماهای ایران کند.